

Ольга Воробйова

доктор філологічних наук, професор
 Національний технічний університет України
 «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
 Київ, Україна
 ORCID ID: 0000-0001-9039-9737
 o.p.vorobyova@gmail.com

Данило Жирко

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
 Національний технічний університет України
 «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
 Київ, Україна
 danzhirko21@gmail.com

**ТРОПЕЇКО-СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ВІДТВОРЕННЯ МОТИВУ
 ШЛЯХ ДО СЛАВИ В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ
 БІОГРАФІЇ РОБЕРТА ОППЕНГЕЙМЕРА**

У статті схарактеризовано шляхи відтворення тропеїчних маніфестацій мотиву *шляху до слави* в українськомовному перекладі відомого біографічного твору Кая Берда та Мартіна Шервіна «American Prometheus: The Triumph and Tragedy of J. Robert Oppenheimer» (2021), присвяченого перипетіям життєвого шляху Роберта Оппенгеймера як батька атомної бомби. Метою дослідження є систематизація способів втілення метафорики *шляху до слави*, розкриття її ролі у формуванні відповідного мотиву та визначення особливостей адекватного відтворення цих одиниць в українськомовному перекладі. Мотивологія шляху в ракурсі мітологом та метафоричної образності останнім часом привертає увагу дослідників біографічної літератури як у жанрі художньої, так і документальної біографії. Саме тому у статті було виокремлено ключові метафори як маркери мотиву шляху до слави, які було сгруповано за тематикою життєвого вибору героя (КАР'ЄРА Є ШЛЯХ), його освітнього досвіду (УНІВЕРСИТЕТСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ Є ЯРМАРОК МОЖЛИВОСТЕЙ) та комунікативної поведінки, зокрема крізь призму інтелектуальної конкуренції (РОЗУМОВА ДІЯЛЬНІСТЬ – ЦЕ РУХ У ПРОСТОРІ) та гри (РОЗУМОВА ДІЯЛЬНІСТЬ – ЦЕ ГРА). Кожна із зазначених груп словесних метафор корелює у досліджуваному біографічному творі з відповідними концептуальними метафорами, які висвітлюють сенсорну образність, фізичні процеси та стани як вияви авторської та персонажної динаміки мислення. Це передбачає узагальнення та систематизацію способів відтворення цих метафор у тексті перекладу, які охоплюють низку перекладацьких трансформацій – від уточнень і модуляцій до стилістичної нейтралізації, яких ця метафорика зазнає в іншому лінгвокультурному контексті. Задіяну у творі наративну тенденцію висвітлення когніції у динаміці руху можна представити як сукупність перетинів семантичних полів, що формують контури мотиву *шляху до слави*.

Ключові слова: біографічний твір; концептуальна метафора; метафорична образність; мотив шляху до слави; перекладацькі трансформації; словесна метафора.

Вітри гули віолончеллю, писали пальми акварель.
 Я вчора бачила ту скелю, де був прикутий Прометей.
 В країні древньої Колхіди, де п'ється радісне вино.
 А я ж вважала, що це – міфи. А я ж вважала, це – давно!
 В країні гордій і гористій ця скеля сива, як Софокл.
 Її показують туристам, туристи дивляться в бінокль.
 Тут берегів амфітеатри, і море міниться од барв.
 О Прометею! Варто?!
 – Варто! –
 так він сказав мені з-за хмар.

(Ліна Костенко. Триста поезій. Вибране.

Серія «Українська Поетична Антологія». Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2012, 2022. С. 111)

1. ВСТУП

Мотив *шляху до слави* як один з провідних у біографічній літературі, присвяченій життєпису видатних особистостей (Bird & Sherwin, 2021; Johnson, 2015; Stone, 1961 тощо), втілює не лише холистичне уявлення автора про ту чи іншу відому персоналію, а й конкретизує це уявлення, задіюючи імпліцитно-асоціативні засоби мови. Для багатьох біографічних творів мотив шляху до слави є ключовим, оскільки він розкриває внутрішню еволюцію людини, її зусилля та труднощі на шляху до визнання. Цей мотив нерідко відображає не лише кар'єрні досягнення героя чи героїні, але й їхню боротьбу з перешкодами, особистісне зростання та внесок у розвиток суспільства.

Постановка проблеми. Подекуди на інтуїтивному рівні мотив сприймається як інтенційна спрямованість тексту. Однак таке сприйняття не виключає наявності маркерів, за якими можна відстежити розгортання й кристалізацію мотиву, що формується в біографічній оповіді. Складність дослідження мотивів полягає у механізмі їх ідентифікації, адже мотив може оприявнюватися не тільки у художніх засобах, які автор застосовує як з естетичною метою, так і з ціллю експлікації власного задуму, а й у лексичних одиницях, які не вказують промовисто на присутність певного мотиву. Проблемою наступного щабля постає розкриття механізму творення і відтворення смислу таких маркерів, зокрема і в аспекті перекладу, адже від комунікативної точності останнього залежить, чи відчує читач цей мотив на холистичному рівні повною мірою.

Матеріал дослідження. Для висвітлення зазначеної проблематики емпіричним матеріалом нашої наукової розвідки було обрано біографічну книгу Кая Берда та Мартіна Шервіна «American Prometheus: The Triumph and Tragedy of J. Robert Oppenheimer» (Bird & Sherwin, 2021) та її українськомовний переклад (Берд, Шервін, 2023), де подано опис життєвого шляху видатного американського фізика Роберта Опенгеймера як батька атомної бомби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика шляху до слави, репрезентована у художній та документальній біографічній літературі, доволі ґрунтовно досліджувалася у трьох основних ракурсах – психолого-жанровому (Акіншина, 2005; Грегіль, 2004; Дацюк, 1997; Колесник, 2008; Страцинська, 2004; Kendall, 1965; Woolf, 1965), власне наративному, зокрема у контексті мотивології (Воробйова, Швець, 2023), й концептуально-наративному (Ізотова, 2009). Однак недостатньо дослідженими все ж залишаються ті аспекти біографічної прози, які стосуються тропеїко-стилістичних особливостей відображення мотиву *шлях до слави* в оригіналі та перекладі.

2. МЕТОДИ

Мета статті та методи аналізу. У нашому дослідженні увагу зосереджено саме на тропеїко-стилістичних маркерах мотиву *шлях до слави* та особливостях їх відтворення у перекладі українською мовою. На основі зібраного емпіричного матеріалу ми ставимо за мету систематизувати способи виявлення метафорики шляху до слави, розкриття їхньої ролі у формуванні відповідного мотиву та визначення особливостей адекватного відтворення цих одиниць в українськомовному перекладі. При цьому було використано методи лінгвостилістичного, концептуального та перекладацького аналізів.

Теоретичне обґрунтування. Поняття мотиву як одного з ключових у наратології та власне мотивології не має однозначного визначення зважаючи на його семантичну розмитість і мінливість реалізацій (Würzbach, 2005, с. 322). Зазвичай під мотивом, на відміну від більш специфічних тем, культурно значущих вічних сюжетів (travelling plots) та лейтмотивів як повторюваних інтертекстуальних схем і моделей (intertextual repetitive patterns) (там само, с. 323), розуміють «конкретну реалізацію певної абстрактної ідеї, яка охоплює цілісне наративне утворення» (Würzbach, 2005, с. 322), повторюючись у різні часові періоди в різних жанрах літератури (там само). При цьому зміст мотиву, як правило, включає персональний і подієвий компоненти та концентрується навколо певної послідовності дій (a nuclear action

sequence), що може набувати різних форм вираження і охоплювати низку ситуацій (там само).

Останнім часом, з бурхливим розвитком когнітивних студій у їхніх численних розгалуженнях (когнітивна лінгвістика, когнітивна поетика, когнітивна наратологія), спостерігаємо новий сплеск інтересу до питань мотивології, де на перший план виходять когнітивно-семіотичні механізми та операції з розпізнавання рекурентних оповідних структур, одним з тригерів якого слугують численні образні засоби, зокрема метафори та метафоричні концепти (див. Ізотова, 2009; Koliesnik, 2021), ідентифікація яких передбачає, серед іншого, і залучення методики корпусного аналізу (Koliesnik, 2019).

Хоча традиційно метафору передусім визначали як «троп поетичного мовлення» (Гром'як, 2007, с. 442), згідно з теорією Джорджа Лакоффа і Марка Джонсона метафори ґрунтуються на аналогіях, що відбивають зв'язок між двома концептами як ментальними утвореннями (Lakoff, Johnson, 2008, с. 7). Своєю чергою, метафоричні системи відображають специфіку культурного сприйняття, що зазвичай маніфестується у сукупності сталих словосполучень тієї чи іншої мови та у виявах фізикалізації досвіду її носіїв (просторові прийменники, прислівники місця, дієслова руху, просторові іменники) (там само, с. 5–17).

Джордж Лакофф і Марк Джонсон своєю теорією концептуальних метафор опозиціонують уявленню про те, що спочатку людині спадає на думку буквальне значення висловлювання, а вже за його невідповідності відбувається звернення до ідіоматичного сенсу виразу (Swinney, Culter, 1979). Натомість концептуальні метафори формують мережу асоціацій між концептами на основі підсвідомих зв'язків, що можуть залишатися непомітними у повсякденному мовленні. Наприклад, емпатія сприймається як відчуття фізичного тепла, а відчуження – як холод, хоча обидва ці поняття є абстрактними (Hilpert, 2015).

З огляду на когнітивний поворот у мотивології розглянемо детальніше, як автори досліджуваного твору концептуалізують досвід суб'єкта біографії та на перетині з якими семантичними полями задіяної метафоричної образності у книзі кристалізується мотив *шляху до слави*.

3. РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

3.1. Роль метафор як маркерів мотиву *шляху до слави* у досліджуваному творі

Зважаючи на широкий спектр стилістичних засобів та риторичних прийомів, що функціонують в аналізованому біографічному тексті як тригери та маркери мотиву *шлях до слави*, у цій статті зупинимося на метафоричній образності, вжитій в одному з розділів книги, який має назву «His Separate Prison» (Bird & Sherwin, 2021, с. 29–40) і фокусується на періоді навчання Роберта Оппенгеймера у Гарварді.

Опис цього відтинку життєвого шляху майбутнього фізика характеризується увагою до таких тематичних фокусів як складників ключового мотиву твору: 1) вибір напряму професійної кар'єри; 2) характеристика університетського освітнього простору; 3) емоційний аспект спілкування у студентському середовищі Гарварда; 4) інтелектуальне життя Роберта у студентські роки. Відповідно, метафорична тропеїка, яка маркує зазначені тематичні фокуси, може бути згрупована у чотири категорії: 1) образність шляху; 2) образність простору; 3) образність комунікації та 4) образність мислення.

Перший тематичний фокус метафорично представлено вже в епіграфі до розділу, взятого зі слів самого головного героя: «The notion that I was traveling down a clear track would be wrong» (Bird & Sherwin, 2021, с. 29). У концептуальному плані словесна метафора кар'єрного шляху («travel down a clear track») дозволяє простежити механізм її утворення, спрямований на осмислення абстрактного поняття вибору професійної кар'єри крізь призму фізично відчутного образу дороги або тропи – КАР'ЄРА Є ШЛЯХ. У цьому разі поняття «clear track» викликає уявлення про чітко окреслену, безперешкодну дорогу, яка символізує простий, передбачуваний і легкий шлях у житті. Відкидаючи таке тлумачення цього образу («would be wrong»), автори словами героя підкреслюють, що його життєвий шлях з самого

початку не був таким простим і чітко визначеним. Подібний семантичний перетин між необхідністю життєвого вибору та образом шляху дозволяє передати ідею невизначеності, складності та неоднозначності ухвалення героєм життєво важливих рішень.

Інший тематичний фокус у складі мотиву *шляху до слави*, а саме, освітній досвід героя, омислюється у творі крізь призму його вражень про атмосферу університетського життя, як від гамору людного ринку: «Harvard was an intellectual bazaar filled with delights for the mind» (Bird & Sherwin, 2021, с. 29). У загальному розумінні базар або ярмарок нерідко символізують простір соціальної взаємодії, де люди не лише купують чи продають товари, але й обмінюються інформацією, новинами та чутками. Крім того, образ ярмарку може викликати уявлення про різноманітність речей та подій. Звуки, кольори, запахи і різноплановість пропозицій формують атмосферу гамору та руху, що створюється наявністю великої кількості людей, товарів та гучними голосами. З оперттям на наведені конотації Гарвард у творі репрезентовано як динамічне середовище, що сприяє формуванню образу різноманіття інтелектуальних можливостей, подібно до того, як ринок пропонує різні товари, – УНІВЕРСИТЕТСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ Є ГОМІНКИЙ ЯРМАРОК ЯК ПРОСТІР ПОТЕНЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ.

Тематичний фокус, зорієнтований на концепт КОМУНІКАЦІЯ, містить у досліджуваному біографічному наративі й емоційний компонент: «He would seem to be incommunicado emotionally for a day or two at a time» (Bird & Sherwin, 2021, с. 30). Хоча поняття *incommunicado* взято з юридичної термінології, де воно позначає заборону спілкування з іншими людьми (Incommunicado, 2023), у цьому контексті воно транспонується на емоційну відчуженість, характерну для Оппенгеймера в юнацтві (і не лише), що викликало для нього певні психологічні проблеми у спілкуванні з іншими людьми.

Ще один тематичний фокус, а саме, той, що стосується інтелектуального життя, репрезентує мислення людини як фізичну активність: «He thought Robert could run circles around him intellectually» (Bird & Sherwin, 2021, с. 31). Саме це характеризувало конкурентні стосунки між Робертом та його сокурсником Вільямом Бойдом. Концептуалізація процесу мислення у його динаміці (РОЗУМОВА ДІЯЛЬНІСТЬ – ЦЕ РУХ У ПРОСТОРІ) набуває свого словесного вираження в образному порівнянні інтелектуальних суперечок з фізичним змаганням у спритності. Так, інтелектуальні здібності двох персонажів автори описують у зіставленні з рівнем їхньої фізичної підготовленості, зокрема у бігу. Крім того, згідно зі словником Мерріам-Вебстер, згаданий вираз (*run circles around somebody*) означає здатність виконувати щось набагато краще або швидше, ніж інша людина (Merriam-Webster, n.d.). Наведений вислів метафорично позначає динамічну ситуацію, де один учасник настільки перевершує іншого, що буквально «оббігає суперника по колу декілька разів».

Поряд зі змаганням інтелектуальна діяльність асоціюється у книзі також і з грою: «He briefly considered architecture, but because he had loved Greek in high school he also toyed with the thought of becoming a classicist or even a poet or painter» (Bird & Sherwin, 2021, с. 32). Саме так, використовуючи ідіому «to toy with the thought», що вказує на метафоричну концептуалізацію за моделлю РОЗУМОВА ДІЯЛЬНІСТЬ – ЦЕ ГРА, описує головний герой власні роздуми стосовно вибору сфери майбутньої професійної діяльності. Відомо, що у першу чергу гра асоціюється з розвагами та задоволенням, а також з дослідженням та навчанням, адже саме через гру діти опановують нові навички, соціальні норми та правила. Тому, конотації, пов'язані з грою, у цьому контексті наштовхують на думку про те, що намір стати художником або поетом Оппенгеймер не розглядав як серйозний. Дієслово «гратися» (to toy with) надає міркуванням героя відтінку веселощів та певної легковажності, що свідчить про відчуття душевного комфорту у персонажа за його юнацьких роздумів про майбутню кар'єру.

3.2. Шляхи перекладу метафор у контексті відтворення мотиву *шляху до слави*

Відтворення стилістики англомовного оригіналу в українськомовному перекладі потребує пошуку еквівалентів різного ступеня стилістичної відповідності, що передбачає можливість збереження або втрати метафоричності вихідного тексту внаслідок застосування

відповідних перекладацьких трансформацій. Розглянемо наведені вище приклади з розділу під назвою «У своїй особистій в'язниці» (Берд, Шервін, 2023, с. 50–62) та їхню тропеїко-стилістичну специфіку крізь призму семантичної близькості обраних перекладачкою еквівалентів, що характеризуються наявністю чи відсутністю метафоричності як результату застосування перекладацьких трансформацій.

Аналіз показує, що залежно від контексту метафорика мотиву *шляху до слави* у перекладі в одних випадках повністю чи частково зберігається, а в інших нейтралізується. Так, у перекладі епіграфу до розділу метафоричність було збережено завдяки використанню еквівалентного виразу «рухатися чітко визначеним шляхом» (Берд, Шервін, 2023, с. 50). Однак тут простежується певна зміна акцентів: якщо автори оригіналу використовують образ «clear track» (ясний, прозорий шлях), що скоріше вказує на передбачуваність та прозорість траєкторії руху, то в перекладі вираз «чітко визначений шлях» імплікує ідею організованості та структурованості. Можна сказати, що хоча і з незначним семантичним зміщенням, завдяки трансформації уточнення, базову метафоричну структуру в перекладі було збережено. Порівняймо:

The notion that I was *traveling down a clear track* would be wrong (курсив тут і далі наш. – *визначеним шляхом* (Берд, Шервін, 2023, ОВ, ДЖ) (Bird & Sherwin, 2021, с. 29). Було б помилкою думати, що я *рухався чітко* (с. 50).

В іншому фрагменті зміни були більш значними: за рахунок трансформації модуляції метафору «інтелектуальний базар / ярмарок» (*an intellectual bazaar*) у перекладі було опущено і замінено на вираз «щедре джерело» (Берд, Шервін, 2023, с. 50). Унаслідок цього замість акценту на різноманітності та гомінливості (як на ярмарку), у перекладі увагу було зміщено на ідею багатства й повноти інтелектуального досвіду, що характерно для метафори джерела. Порівняймо:

Harvard was *an intellectual bazaar* filled with delights for the mind (Bird & Sherwin, 2021, с. 29). Гарвард був *щедрим джерелом* інтелектуальної насолоди (Берд, Шервін, 2023, с. 50).

Наступний з обраних уривків зазнав у перекладі трансформацій нейтралізації та уточнення: метафоричне поняття *incommunicado* замінюється на більш конкретний образ людини, «відрізаної від зовнішнього світу» (Берд, Шервін, 2023, с. 51), що вказує на емоційну ізоляцію героя. Словосполучення «на емоційному рівні» замість прислівника *emotionally* додатково підкреслює, що ізоляція персонажа є не фізичною, а саме емоційною, що відповідає змісту оригіналу. Порівняймо:

He would seem to be *incommunicado emotionally* for a day or two at a time (Bird & Sherwin, 2021, с. 30). Він на один-два дні ставав ніби *відрізаним від зовнішнього світу на емоційному рівні* (Берд, Шервін, 2023, с. 51).

Повне опущення метафоричності у тексті перекладу може досягатися і шляхом стилістичної нейтралізації. Так, у наведеному нижче прикладі зникає динамічний компонент оригінальної метафори (*run circles around*), і переклад фокусується лише на суті висловлення – інтелектуальній перевазі Роберта порівняно з його однокурсником (*значно перевершує* його інтелектом). Хоча зміст твердження зберігається, для його відтворення перекладачка обирає деметафоризацію, не вишукуючи в українській мові штучних для цього контексту образних порівнянь. Наприклад:

He thought Robert could *run circles around* him intellectually (Bird & Sherwin, 2021, с. 31). Бойд вважав, що Роберт *значно перевершує* його інтелектом (Берд, Шервін, 2023, с. 53).

Завершальний з проаналізованих прикладів можна вважати зразком збереження у перекладі як метафоричної структури, так і змісту метафори. У тексті перекладу метафору

гри (*toyed with the thought*) передано за допомогою дієслівного словосполучення «бавився думкою» (Берд, Шервін, 2023, с. 53), що є прямим еквівалентом оригінального вислову. Таке збереження метафоричної структури відповідає стилістичній функції наведеного нижче фрагменту оригіналу і точно передає несерйозність та ігровий характер роздумів героя про власну кар'єру. Перекладачка зберігає не лише основний зміст, а й характер образності метафоричного виразу, що дозволяє читачеві осягнути певну легковажність та мінливість роздумів персонажа про своє професійне майбутнє на цьому етапі його життєвого шляху. Порівняймо:

<p>He briefly considered architecture, but because he had loved Greek in high school he also <i>toyed with the thought</i> of becoming a classicist or even a poet or painter (Bird & Sherwin, 2021, с. 46).</p>	<p>Деякий час Роберт розмірковував про архітектуру, проте ще в середині школи захопився давньогрецькою літературою, тому <i>бавився ще й думкою</i> про те, щоб стати класицистом чи навіть поетом або художником (Берд, Шервін, 2023, с. 53).</p>
--	--

4. ВИСНОВКИ ТА НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведений аналіз низки метафоричних маніфестацій мотиву *шлях до слави* в оригіналі та українськомовному перекладі біографічного твору Кая Берда та Мартіна Шервіна, присвяченого життєпису батька атомної бомби, Роберта Оппенгеймера, з усіма його злітими та падіннями, дозволяє дійти певних висновків стосовно ролі тропеїки як маркеру розгортання зазначеного мотиву та тих трансформацій, яких ця метафорика зазнає в умовах іншого лінгвокультурного контексту.

Залучення лінгвоконцептуального аналізу до розгляду словесної метафорики в аспекті проявлення зазначеного мотиву уможливило виокремлення низки концептуальних метафор, а саме, **КАР'ЄРА Є ШЛЯХ, УНІВЕРСИТЕТСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ Є ГОМІНКИЙ ЯРМАРОК ЯК ПРОСТІР ПОТЕНЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ, РОЗУМОВА ДІЯЛЬНІСТЬ – ЦЕ РУХ У ПРОСТОРИ / ГРА**. Ці концептуальні моделі корелюють з метафоричним осмисленням університетського досвіду героя біографічного твору на етапі його навчання у Гарварді, тематизованого у книзі за допомогою сенсорно-просторових образів (шлях, ярмарок), фізичних та розумових процесів (біг, гра) й емоційно-психологічних станів (відсутність спілкування). Названі образи і процеси співвідносяться з різними аспектами того самого явища – мислення, репрезентація якого вписується в задіяну у творі наративну тенденцію висвітлювати феномен когніції у динамічному русі. Зазначене співвідношення можна представити як сукупність перетинів низки вихідних і цільових семантичних полів, що формують контури мотиву *шляху до слави* (Рис. 1):

Вихідне семантичне поле		Цільове семантичне поле
Track (шлях)	→	Choice (вибір)
Bazaar (базар)	→	Education (освіта)
Incommunicado (заборона спілкування)	→	Emotional exclusion (емоційна відчуженість)
Running / Physical activity (біг / фізична активність)	→	Intellectual superiority (інтелектуальна перевага)
Toying/Game (забавка/гра)	→	Making choice (ухвалення рішення)

Рис. 1. Семантичні поля метафорики мотиву *шляху до слави* в оригіналі та перекладі біографії Роберта Опенгеймера

Позначені перетини багато в чому визначили перекладацький вибір відтворення тропеїки мотиву *шлях до слави* в українськомовному перекладі книги, де було застосовано такі трансформації, як уточнення, модуляція та стилістична нейтралізація.

Подальші дослідження окресленої проблематики мотивології і тропеїки в лінгвокогнітивному та перекладацькому ракурсах передбачають вивчення тропеїко-стилістичних аспектів біографічних творів інших авторів та наративів інших жанрів, у центрі яких життя та творчість видатних особистостей світового масштабу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Акіншина, І. М. (2005). Жанрово-стильові особливості художньо-біографічної прози 80-90-х років ХХ століття : дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Київ.
- Берд, К., Шервін, М. (2003). Опенгеймер. Триумф і трагедія Американського Прометея; пер. з англ. Н. Яцюк. Видавництво Букшеф.
- Воробйова, О., Швець, В. (2023). Типологія засобів творення гумору в біографічному наративі (на матеріалі книги Бориса Джонсона "The Churchill Factor. How One Man Made History" та її українськомовного перекладу). *Advanced Linguistics*, 12, 53–58.
- Грегуль, Г. В. (2004). Біографічна проза першої половини ХХ століття: жанровий аспект (за творами В. Петрова, С. Васильченка, О. Ільченка, Л. Смілянського): дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Київ.
- Гром'як, Р. Т. (2007). *Літературознавчий словник-довідник*. 2-ге вид. Академія.
- Дацюк, О. О. (1997). Особливості жанрової еволюції сучасної художньої біографії: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.06. Рівне.
- Ізотова, Н. П. (2009). Текстовий концепт ШЛЯХ ДО СЛАВИ в англomовних біографічних романах ХХ століття: семантико-когнітивний та наративний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ.
- Колесник, Г. Л. (2008). Модифікація жанру біографії у творчості Пітера Акройда: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.04. Київ.
- Страцинська, І. А. (2004). Дискретна метрика життєвого шляху творчої особистості: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Одеса.
- Bird, K. & Sherwin, M. J. (2021). *American Prometheus: The Triumph and Tragedy of J. Robert Oppenheimer*. Vintage Books, A Division of Random House.
- Freedman, W. (1971). The literary motif: A definition and evaluation. *NOVEL: A Forum on Fiction*, 4(2), 123–131. <https://doi.org/10.2307/1345147>
- Hilpert, M. (2015, February 26). *A Course in Cognitive Linguistics* [Video]. YouTube. <https://youtu.be/ROBYLpwSM6E?si=21mfw06hxGe3Ixxar>
- Incommunicado (2023, March 29). *His Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services*. <https://hmicfrs.justiceinspectors.gov.uk/glossary/incommunicado>
- Johnson, B. (2015). *The Churchill Factor: How One Man Made History*. Hodder & Stoughton.
- Kendal, P. M. (1965). *The Art of Biography*. Crawn.

- Koliesnik, I. O. (2019). Literary motif of pain in the framework of cognitive narratology. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VII(60, 204), 48–51. <https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-204VII60-11>
- Koliesnik, I. O. (2021). The motif of pain in the framework of corpus analysis: A new perspective. *Vcheni zapysky THU imeni V. I. Vernad'skogo. Seriya: Filologiya. Zhurnalistyka*, 32(71), (4, Ч. 1), 162–167. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-1/28>
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2008). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
- Merriam-Webster. (n.d.). Run. In *Merriam-Webster Dictionary*. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/run%20circles%20around>
- Stone, I. (1961). *The Agony and the Ecstasy. A Biographical Novel of Michelangelo*. Collins Clear-Type Press.
- Swinney, D. A. & Culter, A. (1979). The access and processing of idiomatic expression. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 18, 523–534.
- Wolf, V. (1965). The art of biography. In W. H. Davenport (Ed.), *Biography. Past and Present: Selections and Critical Essays* (pp. 164–171). Scribner.
- Würzbach, N. (2005). Motif. In *David Herman, Manfred Jahn and Marie-Laure Ryan (Eds.) Routledge Encyclopaedia of Narrative Theory* (pp. 322–323). Routledge.

REFERENCES

- Akinshyna, I. M. (2005). Zhanrovo-stylyovi osoblyvosti khudozhnyo-biografichnoyi prozy 80-90-kh rokiv XX stolittya: dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.01. Kyiv. [in Ukrainian]
- Berd, K., Shervin, M. (2023). Oppengeymer. Triumf i tragediya Amerykans'kogo Prometeya; per. z angl. N. Yatzuk. Kyiv: Vydavnytstvo Bukshef. [in Ukrainian]
- Vorobyova, O., Shvets, V. (2023). Typologiya zasobiv tvorenya gumoru v biografichnomu naratyvi (na materialy knygy Borysa Dzhonsona «The Churchill Factor. How One Man Made History» ta yiyi ukrayins'komovnoho perekladu). *Advanced Linguistics*, 12, 53–58. [in Ukrainian]
- Gregul', G. V. (2004). Biografichna prosa pershoi polovyny XX stolittya: zhanrovi aspekt (za tvoramy B. Petrova, S. Vasylychenka, O. Il'chenka, L. Smilyans'kogo): dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.01. Kyiv. [in Ukrainian]
- Grom'yak, R. T. (2007). *Literaturoznachnyi slovnyk-dovidnyk*. 2-ge vyd. Akademiya. [in Ukrainian]
- Datsyuk, O. O. (1997). Osoblyvosti zhanrovoyi evolyutsiyi suchasnoyi khudozhnyoyi biografii: dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.06. Rivne. [in Ukrainian]
- Izotova, N. P. (2009). Textoviyi kontsept SHLYAKH DO SLAVY v anglomovnykh biografichnykh romanakh XX stolittya: semantiko-kognityvnyi ta naratyvnyi aspekty: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. Kyiv. [in Ukrainian]
- Kolesnyk, G. L. (2008). Modyfikatsiya zhanru biografii u tvorchosti Pitera Akroida: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.04. Kyiv. [in Ukrainian]
- Stratsyns'ka, I. A. (2004). Dyskretna metryka zhytlyevogo shlyakhu tvorchoyi osobystosti: dys. ... kand. psykol. nauk: 19.00.01. Odesa. [in Ukrainian]
- Bird, K., & Sherwin, M. J. (2021). *American Prometheus: The Triumph and Tragedy of J. Robert Oppenheimer*. Vintage Books, A Division of Random House.
- Freedman, W. (1971). The literary motif: A definition and evaluation. *NOVEL: A Forum on Fiction*, 4(2), 123–131. <https://doi.org/10.2307/1345147>
- Hilpert, M. (2015, February 26). *A Course in Cognitive Linguistics* [Video]. YouTube. <https://youtu.be/ROBYLpwSM6E?si=21mfW06hxGe3Ixxar>
- Incommunicado (2023, March 29) *His Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services*. <https://hmicfrs.justiceinspectors.gov.uk/glossary/incommunicado>
- Johnson, B. (2015). *The Churchill Factor: How One Man Made History*. Hodder & Stoughton.
- Kendall, P. M. (1965). *The Art of Biography*. Crawn.
- Koliesnik, I. O. (2019). Literary motif of pain in the framework of cognitive narratology. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VII(60), 204, 48–51. <https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-204VII60-11>
- Koliesnik, I. O. (2021). The motif of pain in the framework of corpus analysis: A new perspective. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernad'skogo. Seriya: Filologiya. Zhurnalistyka*, 32(71), 4(1), 162–167. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-1/28>
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2008). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press. [in English]
- Merriam-Webster. (n.d.). Run. In *Merriam-Webster Dictionary*. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/run%20circles%20around>
- Stone, I. (1961). *The Agony and the Ecstasy. A Biographical Novel of Michelangelo*. Collins Clear-Type Press.
- Swinney, D. A., & Culter, A. (1979). The access and processing of idiomatic expression. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 18, 523–534.
- Wolf, V. (1965). The art of biography. In W. H. Davenport (Ed.), *Biography. Past and Present: Selections and Critical Essays* (pp. 164–171). Scribner.
- Würzbach, N. (2005). Motif. In *D. Herman, M. Jahn and M.-L. Ryan (Eds.), Routledge Encyclopaedia of Narrative Theory* (pp. 322–323). Routledge.

Olga Vorobyova, Danylo Zhyrko. Tropological Stylistic Perspective of Rendering the Path to Glory Motif in the Ukrainian Translation of Robert Oppenheimer's Biography. This paper highlights the ways tropological manifestations of *the path to glory* motif are rendered in the Ukrainian translation of Kai Bird & Martin Sherwin's «American Prometheus: The Triumph and Tragedy of J. Robert Oppenheimer», a biography describing life peripetias of Robert Oppenheimer as the father of atomic bomb. The motivology of the path in terms of mythologemes and metaphorical imagery has recently attracted attention of researchers both in the genre of literary and documentary biographies. For this reason, the paper addressed the key metaphors as *the path to glory* motif markers, which were thematically grouped according to the topics of the hero's life choice, his academic experience and communicative behaviour, particularly through the lens of intellectual contest and game. Each of the above groups of verbal metaphors correlates in the biographical writing under study with the respective conceptual metaphors, the latter highlighting sensory imagery, physical processes and states as manifestations of the authors' and characters' mind dynamism. All this requires generalisation and systematisation of the ways such metaphors were rendered in translation, while embracing a set of transformations – from concretisations and modulations to stylistic neutralisation.

Keywords: biographical writing; conceptual metaphor; metaphorical imagery; *the path to glory* motif; translational transformations; verbal metaphor.

Received: November 05, 2024

Accepted: November 09, 2024